

Роль бізнесу у формуванні економічної стійкості територіальних громад

*Василенко Вадим Анатолійович¹, Негода Олег Миколайович²,
Рубан Ольга Олександрівна³*

Опубліковано	Секція	УДК
30.04.2025	Економіка	340

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15316635>

Анотація. Стаття досліджує ключову роль бізнесу у формуванні економічної стійкості територіальних громад України. Обґрунтовано значення синергії бізнесу, влади та суспільства для сталого економічного зростання, створення робочих місць і залучення інвестицій. Висвітлено дисбаланс на ринку праці у 2025 році, що характерний для сільського господарства та фінансової сфери, та визначено стратегічні підходи до підтримки малого бізнесу й розвитку навичок. Проаналізовано динаміку капіталовкладень у 2021-2023 роках, із наголосом на аграрний сектор, та запропоновано державні механізми стимулювання інвестицій. Розглянуто вплив скорочення будівельної активності на соціально-економічний розвиток, а також запропоновано шляхи активізації державно-приватного партнерства. Окрему увагу приділено питанням екологічної модернізації, циркулярної економіки та корпоративної соціальної відповідальності для підтримки сталого розвитку громад. Результати дослідження спрямовані на формування практичних рекомендацій для покращення економічного стану територіальних громад через інновації, інфраструктурні зміни та екологічну політику.

Ключові слова: територіальні громади, сільські території, КСВ, державно-приватне партнерство, ринок праці, інвестування, капітальні інвестиції, економічна стійкість громад.

The role of business in shaping the economic sustainability of local communities

Annotation. In the face of current economic and geopolitical challenges, the resilience of territorial communities is becoming a crucial factor in the development of the state. Business plays a key role in ensuring the economic sustainability of communities by creating jobs, attracting investment, and promoting innovation. The article discusses the mechanisms of business participation in strengthening the economic sustainability of territorial communities. The study showed that in 2025 there is an imbalance between supply and demand in the labor

¹ аспірант кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, <https://orcid.org/0009-0004-4060-4412>

² магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України, <https://orcid.org/0009-0003-2722-6026>

³ кандидат економічних наук, асистент кафедри економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, <https://orcid.org/0000-0002-7416-8354>

market, especially in the agricultural sector and the financial sector. The analysis of capital investments for 2021-2023 showed a general decline in the main industries, which led to a slowdown in modernization processes, a decrease in the competitiveness of enterprises, and a reduction in the number of jobs. Of particular concern is the decline in agricultural financing, which could lead to lower yields, higher production costs, and risks to food security. The 35.7% drop in construction, including residential, transport, and engineering structures, indicates a slowdown in economic dynamics and a weakening of the infrastructure base, which negatively affects the quality of life, employment, and investment attractiveness, especially in rural areas. The analysis of pollutant emissions showed a 45.4% reduction in pollution levels, indicating positive environmental changes driven by digitalization and modernization of production. However, the growth of waste in trade and the municipal sector requires the introduction of more effective approaches to waste management and the development of a circular economy. It has been established that to improve the situation, it is necessary to stimulate the development of small businesses, provide professional retraining, support rural communities, and attract more investment. It is important to implement effective government programs, create a favorable business climate, and encourage investors to participate in strategically important sectors of the economy. Public-private partnerships need to be strengthened, and investments in infrastructure development and digital transformation of the economy need to be made. In the area of environment, it is necessary to improve waste recycling and disposal systems and actively implement the principles of the circular economy, especially in the agricultural sector, where the need for environmentally sustainable technologies is growing.

Keywords: territorial communities, rural areas, CSR, public-private partnership, labor market, investment, capital investment, economic stability of communities.

Вступ

Сучасні виклики, такі як глобальні кризи, пандемії, збройні конфлікти та кліматичні зміни, вимагають від територіальних громад високого рівня адаптивності та стійкості. Ці фактори можуть суттєво дестабілізувати економіку на місцевому рівні, призводячи до скорочення робочих місць, зниження рівня життя та погіршення інвестиційного клімату. У таких умовах підприємства стають не просто учасниками економічної діяльності, а й ключовими драйверами відновлення та розвитку територій.

Економічна стійкість громад багато в чому залежить від здатності бізнесу підтримувати стабільність місцевої економіки, стимулювати підприємницьку активність та сприяти інтеграції інновацій. Підприємства, які працюють у громадах, можуть адаптувати свої стратегії до умов, що змінюються, забезпечуючи зайнятість населення, впроваджуючи нові технології та сприяючи економічному розвитку через залучення інвестицій та створення нових ринків збуту. Крім того, бізнес може брати активну участь у соціальних ініціативах, спрямованих на покращення якості життя населення, підтримку освітніх та медичних закладів, а також розвиток інфраструктури.

Вітчизняні науковці приділяють значну увагу вивченню впливу бізнесу на економічну стійкість територіальних громад. Так, І.В. Томашук [8] проаналізував фактори ефективного використання ресурсного потенціалу, які у комплексі забезпечують прибутковість, підвищення конкурентоспроможності аграрних формувань і покращення добробуту сільського населення. О.Ю. Полякова, В.Є. Хаустова та О.М. Леванда [5] зосередилися на виявленні проблем та тенденцій розвитку сільських територій України. Л.М. Пронько, К.Ю. Затайдух та Я.І. Чорний [6] обґрунтували важливість залучення інвестицій, розвитку малого і середнього бізнесу та соціально-економічних інновацій для сталого розвитку громад. В. Федюк [10] досліджував динаміку господарської активності та бюджетних надходжень у Броварській міській територіальній громаді Київської області. Т.А. Сахно [4] розробила концепцію управління економічним розвитком громад і відповідний організаційно-економічний

механізм. І. Томашук і І. Томашук [9] підкреслили роль підприємництва як рушія змін та ключового чинника територіальних трансформацій. М.М. Бурик і О.В. Попов [1] провели теоретичний аналіз загроз економічній безпеці громад в умовах війни та окреслили напрями їх прогнозування і мінімізації з урахуванням міжнародного досвіду. А.М. Слободяник, С.А. Павловський, А.А. Серий, О.С. Гармаш і В.М. Коваль [7] запропонували організаційно-функціональну модель створення агломерацій як осередків економічного зростання, що сприятиме соціальному та культурному розвитку громад.

Метою даної статті є дослідити роль бізнесу у зміцненні економічної стійкості територіальних громад.

Завдання статті. Визначити складові економічної стійкості громад та проаналізувати вплив бізнесу на них.

Результати

Економічна стійкість територіальної громади визначається як її здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім потрясінням, відновлюватися після криз та забезпечувати стійке економічне зростання. Вона охоплює широкий спектр факторів, включаючи рівень економічної диверсифікації, стабільність зайнятості, інноваційний розвиток та ефективність місцевого управління. Висока економічна стійкість дозволяє громадам мінімізувати наслідки економічних спадів, адаптуватися до нових умов, оперативно реагувати на зміни ринку та розвивати довгострокові стратегії зростання. Крім того, економічна стійкість сприяє підвищенню рівня життя населення, створенню комфортних умов для підприємницької діяльності та залученню інвестицій, що своєю чергою зміцнює економіку громади та робить її стійкішою до майбутніх криз.

У сучасній економіці роль підприємств виходить далеко за межі банального отримання прибутку. Поява концепції сталого розвитку змушує підприємства враховувати як економічний чинник, так і соціальні та екологічні аспекти своєї діяльності.

Бізнес, особливо малий та середній, відіграє ключову роль у забезпеченні зайнятості населення. В умовах криз стійкість громади безпосередньо залежить від наявності робочих місць та стабільних джерел доходу для її мешканців. Розвиток малого та середнього підприємництва сприяє зниженню рівня безробіття, збільшенню доходів домогосподарств та підвищенню купівельної спроможності населення. Стабільний рівень зайнятості, у свою чергою, стимулює розвиток місцевого ринку, збільшує податкові надходження до бюджету громади та сприяє загальному економічному зростанню (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість вакансій та чисельність шукачів роботи, зареєстрованих в Державній службі зайнятості станом на 1 березня 2025 року

Назва виду економічної діяльності	Кількість вакансій, одиниць	Чисельність шукачів роботи, осіб	з них, мали статус безробітного, осіб
Усього	53 343	128 232	102 407
Чисельність шукачів роботи, по яких є інформація про останнє місце роботи	X	109 025	95 270
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2 511	15 286	14 184
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	975	1 844	1 664

Переробна промисловість	11 440	13 252	11 710
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1 602	1 549	1 329
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1 404	1 836	1 682
Будівництво	1 658	1 840	1 551
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	8 232	21 836	19 609
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4 589	5 452	4 838
Тимчасове розміщування й організація харчування	1 873	2 855	2 556
Інформація та телекомунікації	359	896	803
Фінансова та страхова діяльність	254	1 484	1 315
Операції з нерухомим майном	523	1 022	894
Професійна, наукова та технічна діяльність	1 209	1 945	1 679
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 851	3 318	2 908
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	3 290	19 579	17 133
Освіта	4 829	4 695	3 717
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5 334	8 020	5 671
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	778	748	633
Надання інших видів послуг	632	1 557	1 385
Діяльність домашніх господарств	0	7	6
Діяльність екстериторіальних організацій і органів	0	4	3

Джерело: складено авторами за [2]

За проведеним дослідженням можемо зробити висновок, що у 2025 р. у галузі переробної промисловості налічувалась найбільша кількість вакансій - 11440, проте попит був більший - 13252 особи шукали роботу в цій галузі. Найменшу кількість робочих місць пропонували в галузі фінансової та страхової діяльності - 254, а бажаючих працювати було майже у 6 разів більше. У сільськогосподарській галузі також спостерігається значна різниця між попитом і пропозицією на робочу силу. Кількість шукачів роботи перевищує кількість запропонованих вакансій у 6 разів, що веде до підвищення рівня безробіття та конкуренції на ринку праці. У таких умовах роботодавці можуть встановлювати жорсткіші вимоги до кандидатів, знижувати заробітні плати та пропонувати менш привабливі умови праці.

Цей дисбаланс може бути викликаний різними факторами, включаючи економічні кризи, скорочення виробництв, структурні зміни в економіці, технологічні перетворення та автоматизацію процесів. Крім того, у регіонах з низькою діловою активністю або недостатнім рівнем інвестицій нестача робочих місць стає хронічною проблемою.

Ситуація, коли попит на робочі місця перевищує пропозицію, особливо гостро відчувається у сільських та депресивних регіонах, де економічні можливості обмежені, а також у країнах з високим рівнем демографічного зростання. У таких умовах зростає необхідність у програмах професійної перепідготовки, стимулювання підприємництва

та створення нових робочих місць за рахунок залучення інвестицій та розвитку малого та середнього бізнесу.

У довгостроковій перспективі для врівноваження ринку праці важливими є заходи щодо диверсифікації економіки, підтримки інноваційного бізнесу, розвитку інфраструктури та вдосконалення освітніх програм, адаптованих під актуальні потреби роботодавців.

Малий та середній бізнес також виступає каталізатором самозайнятості, дозволяючи людям реалізовувати підприємницькі ініціативи та створювати власні робочі місця. У кризові періоди такі форми зайнятості стають особливо важливими, оскільки дозволяють мінімізувати залежність від великих підприємств та державних структур, які можуть зазнавати фінансових труднощів. Крім того, бізнес відіграє важливу роль у професійному навчанні та перепідготовці кадрів, що підвищує конкурентоспроможність робочої сили та сприяє сталому розвитку громади.

Створення робочих місць та підвищення рівня зайнятості на сільських територіях сприяє їхньому розвитку, знижуючи рівень трудової міграції та сприяючи зростанню добробуту місцевого населення. Стабільна зайнятість забезпечує регулярний дохід для мешканців, підвищує купівельну спроможність та стимулює розвиток місцевого бізнесу.

Крім того, розширення ринку праці у сільській місцевості сприяє формуванню стійких економічних кластерів, де підприємства різних галузей – від сільського господарства до переробки та торгівлі – взаємодіють, створюючи додаткові можливості для зростання. Розвиток малого та середнього бізнесу, а також підтримка кооперативів дозволяють не лише зміцнити економіку громади, а й підвищують її інвестиційну привабливість.

Інвестиції у професійну освіту та перекваліфікацію кадрів відіграють важливу роль в адаптації місцевих жителів до нових умов ринку праці. Навчання сучасним технологіям в агросекторі, цифрових інструментів управління бізнесом, логістики та маркетингу дозволяє підвищити конкурентоспроможність сільських територій.

Важливу роль відіграє державна підтримка у вигляді податкових пільг, грантових програм та субсидій для підприємств, що створюють робочі місця у сільській місцевості. Програми державно-приватного партнерства також сприяють розвитку інфраструктури, покращення транспортної доступності та підвищення якості життя у громадах.

Комплексні заходи щодо створення робочих місць не тільки сприяють економічному розвитку сільських територій, а й зміцнюють їхню соціальну стійкість, знижуючи рівень безробіття, запобігаючи відпливу населення і формуючи сприятливе середовище для довгострокового зростання.

Залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій відіграє ключову роль у розвитку територіальних громад, сприяючи модернізації інфраструктури, оновленню виробничих потужностей та підвищенню конкурентоспроможності регіону (рис. 1). Інвестиції спрямовуються у будівництво транспортних мереж, енергопостачання, цифрову інфраструктуру, що полегшує ведення бізнесу та залучає нових підприємців.

Найбільші обсяги капітальних інвестицій у промисловій галузі. Проте за останні три роки їх обсяг зменшився на 9,2 %. Найменше інвестицій було вкладено у 2023 р. у тимчасове розміщення й організацію харчування. За досліджуваний період обсяги капітальних інвестицій в цю галузь зменшились на 20,2 %. У сільськогосподарській галузі також спостерігається зменшення обсягів капітальних інвестицій за 2021-2023 рр. на 6,5 %. Така тенденція означає уповільнення економічного зростання, зниження темпів модернізації виробництв та погіршення конкурентоспроможності підприємств. Нестача інвестицій обмежує можливості оновлення обладнання, впровадження інноваційних технологій і розширення виробничих потужностей, що у довгостроковій перспективі може призвести до стагнації галузі.

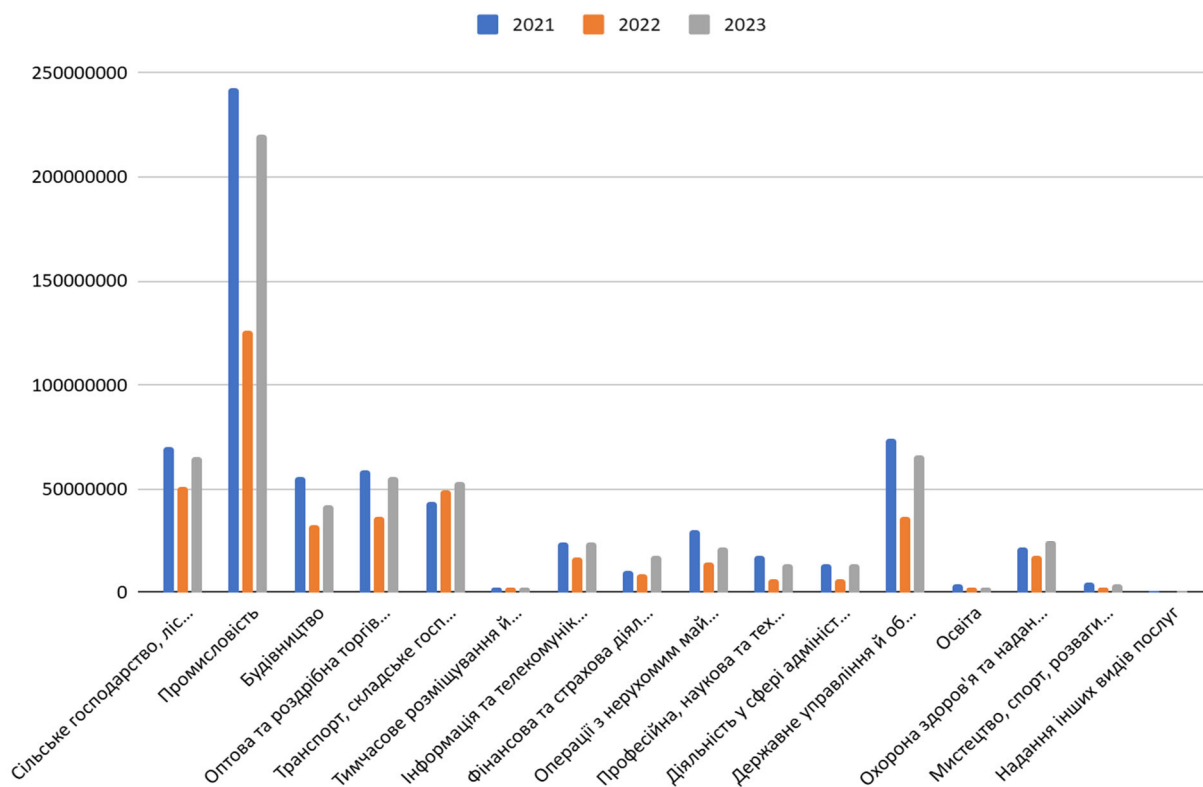

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: складено авторами за [3]

У сільському господарстві скорочення інвестицій особливо небезпечне, оскільки ця сфера потребує постійного фінансування підтримки родючості ґрунтів, механізації праці, впровадження сучасних агротехнологій і поліпшення логістики. Нестача капітальних вкладень може призвести до зниження врожайності, збільшення собівартості продукції та зниження доходів фермерів. Внаслідок цього зменшується продовольча безпека країни, підвищується залежність від імпорту сільгосппродукції, а сільські території втрачають економічну стійкість.

Крім того, недостатнє фінансування веде до скорочення робочих місць та зниження рівня зайнятості, що посилює соціальну напруженість, особливо в аграрних регіонах. У таких умовах зростає необхідність у заходах державної підтримки, залучення інвесторів та розроблення стимулів для бізнесу, спрямованих на відновлення рівня капіталовкладень у ключові галузі економіки.

Інвестування в освіту та професійну підготовку кадрів посилює економічну стійкість громади, допомагаючи адаптувати робочу силу до сучасних вимог ринку. Державні та приватні інвестиції в інноваційні проекти, стартап-екосистему та кластерні ініціативи підвищують технологічний потенціал території, роблячи її більш привабливою для бізнесу та збільшуючи податкові надходження до місцевих бюджетів.

Бізнес відіграє ключову роль у створенні сприятливих умов для розвитку підприємництва, сприяючи економічному зростанню та підвищенню рівня самозайнятості населення. Підприємницька активність сприяє диверсифікації економіки громади, зниженню рівня безробіття та формуванню стійких джерел доходу для місцевих жителів (табл. 2). Розвиток малого та середнього бізнесу веде до збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів, що знижує залежність громади від державних дотацій та субсидій.

Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, одиниць

Види економічної діяльності	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р.
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	70803	53281	62960	-11,08
Промисловість	121787	102500	114155	-6,27
Будівництво	56627	44720	50621	-10,61
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	777419	661158	714544	-8,09
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	94633	88184	101749	7,52
Тимчасове розміщення й організація харчування	69775	57734	67318	-3,52
Інформація та телекомунікації	284141	295912	306822	7,98
Фінансова та страхова діяльність	10643	9261	10106	-5,05
Операції з нерухомим майном	94342	79131	86625	-8,18
Професійна, наукова та технічна діяльність	143210	137409	160419	12,02
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	54153	45891	52651	-2,77
Освіта	17927	17450	25321	41,25
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	34574	32268	38131	10,29
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	15829	13548	16116	1,81
Надання інших видів послуг	110457	94129	105719	-4,29

Джерело: складено авторами за [3]

Аналіз показав, що за 2021-2023 рр. кількість підприємств з надання освітніх послуг збільшилось на 41,25 %, з професійної, наукової та технічної діяльності на 12,02 %, з охорони здоров'я та надання соціальної допомоги на 10,3 %. Значно зменшилась кількість сільськогосподарських підприємств — на 11,08 %, будівництва — на 10,61 %, операцій з нерухомим майном — на 8,18 %. Така тенденція означає структурні зміни в економіці, пов'язані з перерозподілом ресурсів та зміною пріоритетних напрямів бізнесу. Зростання кількості підприємств у сфері освіти, науки, охорони здоров'я та соціальної допомоги свідчить про підвищення попиту на послуги, пов'язані з людським капіталом, інноваціями та соціальною підтримкою. Це може бути обумовлено розвитком цифрових технологій, збільшенням потреби у професійній перепідготовці та підвищенням ролі медицини в умовах сучасних викликів, таких як пандемії, війни та демографічні зміни.

Одночасно скорочення кількості сільськогосподарських підприємств, будівельних компаній та організацій, що працюють з нерухомістю, вказує на уповільнення інвестицій у ці галузі. В аграрному секторі зменшення кількості підприємств може бути пов'язане зі зростанням собівартості виробництва, зміною кліматичних умов, труднощами з експортом та зниженням державної підтримки. У будівельній галузі спад може пояснюватися зниженням платоспроможності населення, зменшенням обсягів капітального будівництва та макроекономічною нестабільністю. Зниження активності

у сфері нерухомості може свідчити про падіння попиту на купівлю та оренду об'єктів, а також зростання ризиків на ринку.

Виявлені зміни у структурі бізнесу відображають як адаптацію економіки до нових умов, так і необхідність розробки ефективних заходів підтримки галузей, що зазнають спаду, з метою забезпечення їх довгострокової стійкості.

Особливо важливим є вплив підприємництва на розвиток сільських територій, де часто спостерігається обмежений доступ до трудових ресурсів, фінансування та інфраструктури. Створення нових бізнес-ініціатив, таких як фермерські господарства, переробні підприємства, агротуризм та екопідприємство, сприяє поживленню економіки та покращенню якості життя населення. Розвиток кооперативних моделей ведення бізнесу дозволяє фермерам та малим виробникам поєднувати ресурси, знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність продукції.

Крім того, бізнес стимулює інновації, впроваджуючи сучасні технології у сільськогосподарське виробництво, логістику, торгівлю та сферу послуг. Інвестиції в освітні програми, стартап-ініціативи та програми підтримки молодіжного підприємництва допомагають громадам формувати стійке бізнес-середовище, здатне адаптуватися до зовнішніх викликів та забезпечувати довгостроковий розвиток регіону.

Спільні проекти бізнесу та місцевої влади відіграють важливу роль у зміцненні стійкості територіальних громад, сприяючи розвитку ключових сфер економіки, соціальної інфраструктури та інноваційних рішень. Одним із найбільш ефективних механізмів такої взаємодії є державно-приватне партнерство (ДПП), яке дозволяє залучати приватні інвестиції у розвиток територій, знижуючи навантаження на місцеві бюджети та забезпечуючи ефективніше використання ресурсів.

Розвиток інфраструктури, що реалізується в рамках ДПП, охоплює будівництво та модернізацію доріг, транспортних вузлів, водо- та енергопостачання, що створює комфортні умови для ведення бізнесу та покращує якість життя населення (табл. 3). Інвестиції в екологічні ініціативи, такі як програми енергозбереження, проекти з утилізації відходів, відновлення природних ресурсів та розвиток зеленої енергетики підвищують екологічну безпеку та стійкість громад.

Таблиця 3

Обсяг виробленої будівельної продукції за видами у 2021-2023 роках, млн грн

Галузі	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р.
Будівництво	258073,6	14943,8	165818,2	-35,7
Будівлі	102894,3	50172,5	65511,5	-36,3
житлові	39147,9	20072,2	22906,6	-41,5
нежитлові	63746,4	30100,3	42604,9	-33,2
Інженерні споруди	155179,3	64771,3	100306,7	-35,4
транспортні споруди	90093	23773,1	37957,4	-57,9
трубопроводи, комунікації та лінії електропередачі	26804,7	15626,9	22687,3	-15,4
комплексні промислові споруди	30746,3	22665	35473,5	15,4
інші інженерні споруди	7535,3	2706,3	4188,5	-44,4

Джерело: складено авторами за [3]

За досліджуваний період скоротилось будівництво на 35,7 %, зокрема зменшилася кількість будівництва житлових будівель на 41,5 %, транспортних споруд на 57,9 %, інших інженерних споруд на 44,4 %. Зменшення обсягів будівництва означає

уповільнення економічного зростання, зниження інвестиційної активності та погіршення умов розвитку інфраструктури. Скорочення будівництва житлових будівель свідчить про зниження доступності житла, що може вплинути на демографічні процеси, зокрема міграцію населення у пошуках кращих житлових умов. Зменшення обсягів будівництва транспортних та інженерних споруд обмежує розвиток логістики, ускладнює доступ до ринків збуту та знижує привабливість територій для бізнесу та інвесторів.

Для сільських територій це особливо критично, оскільки нестача інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, мости, системи водопостачання та електропостачання, ускладнює розвиток агропромислового сектора та погіршує умови життя сільського населення. Обмежений доступ до транспортних маршрутів та слабкий розвиток соціальної інфраструктури (шкіл, лікарень, культурних та спортивних об'єктів) можуть сприяти відтоку населення до міст, що призведе до подальшої депопуляції сільських районів.

Скорочення будівництва також негативно позначається на ринку праці, оскільки будівельна галузь є значним джерелом зайнятості. В умовах спаду у цій сфері зменшується кількість робочих місць, що посилює економічні труднощі для сільських мешканців.

Для стабілізації ситуації необхідно розробити заходи підтримки будівництва у сільській місцевості, стимулювати державно-приватне партнерство та залучати інвестиції в інфраструктурні проекти, що допоможе підвищити рівень життя та зміцнити економічну стійкість цих територій.

Цифровізація послуг – ще один важливий напрямок співпраці бізнесу та влади. Впровадження електронного документообігу, онлайн-платежів, платформ для взаємодії підприємців із державними структурами та цифрових освітніх програм сприяє підвищенню прозорості, зниженню бюрократичних бар'єрів та прискоренню економічного розвитку.

Особливо важливу роль державно-приватне партнерство грає у розвитку сільських територій, де традиційно спостерігається нестача фінансових та інфраструктурних ресурсів. Спільні проекти дозволяють покращити доступ до медичних та освітніх послуг, розвивати агропромислові кластери, підтримувати локальних виробників та створювати робочі місця. Підтримка малих фермерських господарств, впровадження інноваційних технологій у сільське господарство та розвиток агротуризму сприяють економічному поживленню та збільшенню доходів місцевих жителів.

Співпраця бізнесу та місцевої влади не лише зміцнює економічну стійкість громади, а й створює основу для довгострокового сталого розвитку, покращуючи умови життя та сприяючи соціальній стабільності.

Бізнес, що впроваджує практики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), відіграє важливу роль у розвитку територіальних громад, беручи активну участь у вирішенні соціальних, економічних та екологічних проблем. Підприємства, які орієнтуються не тільки на прибуток, а й на соціальний розвиток, сприяють поліпшенню якості життя населення, підвищенню рівня освіти, модернізації охорони здоров'я та захисту довкілля.

У сфері охорони здоров'я соціально відповідальний бізнес бере участь у фінансуванні медичних установ, придбанні обладнання, реалізації програм із профілактики захворювань та підвищення доступності медичних послуг. Це особливо важливо для сільських територій, де доступ до медичної допомоги може бути обмеженим.

Екологічна відповідальність бізнесу виявляється у реалізації програм з енергоефективності, переробки відходів, зниження шкідливих викидів та впровадження

стійких виробничих практик (табл. 4). Багато підприємств інвестують у проекти з відновлення екосистем, озеленення територій та розвитку відновлюваної енергетики.

Таблиця 4

Кількість викидів забруднюючих речовин, тонн

Галузі	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. до 2021 р.
Усього	2242020,759	1189622,762	1224157,575	-45,4
Сільське, лісове та рибне господарство	67334,549	66117,033	66008,899	-2,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	401791,027	312973,943	299275,276	-25,5
Переробна промисловість	869863,962	267563,149	296777,749	-65,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	776428,107	439633,668	452592,397	-41,7
Водопостачання; каналізація; поводження з відходами	17666,315	28390,305	41564,127	135,3
Будівництво	2318,753	1984,022	2655,057	14,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5537,851	21165,463	30597,374	452,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	45809,353	32184,724	25629,532	-44,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	515,273	262,717	222,314	-56,9
Інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; операції з нерухомим майном; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	42158,535	12874,617	2325,59	-94,5
Професійна, наукова та технічна діяльність; освіта	3848,132	2234,479	2768,546	-28,1
Державне управління і оборона; обов'язкове соціальне страхування	5322,293	2040,863	1679,406	-68,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; надання інших видів послуг	3426,609	2196,943	2061,308	-39,8

Джерело: складено авторами за [3]

За останні три роки зниження кількості забруднюючих речовин на 45,4% вказує на поступове поліпшення екологічної ситуації, що може бути результатом впровадження більш строгих природоохоронних норм, модернізації виробництв та переходу на чистіші технології. Особливо помітне зменшення відходів у сферах інформації та телекомунікацій, фінансів та страхування, нерухомості та адміністративного управління

(-94,5%) пов'язане з низькою матеріаломісткістю цих галузей та їх активним переходом до цифрових технологій, які зменшують споживання фізичних ресурсів.

У той же час незначне зниження відходів у сільському господарстві (-2%) може свідчити про збереження традиційних методів ведення аграрного виробництва, де ще не повною мірою запроваджено технології переробки та утилізації відходів.

Значне зростання відходів у сферах оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів (+452,5%) та водопостачання, каналізації, поводження з відходами (+135,3%) вказує на збільшення обсягів споживання та пов'язані з цим складності в управлінні відходами. Зростання відходів у торгівлі та автосервісі може бути обумовлено збільшенням товарообігу, активним оновленням транспортних засобів та високим рівнем пакувальних та виробничих відходів. Збільшення відходів у сфері водопостачання та поводження з відходами, ймовірно, пов'язане з розширенням діяльності з утилізації, переробки та очищення стічних вод, а також з ускладненням екологічної ситуації в деяких регіонах.

Така тенденція означає суттєві зміни у структурі відходоутворення, які можуть бути пов'язані зі зміною галузевої структури економіки, запровадженням екологічних стандартів та коливаннями у виробничій активності різних секторів. Виявлені зміни потребують посиленого контролю за відходами, впровадження ефективних механізмів переробки та утилізації, а також розвитку циркулярної економіки, яка дозволить мінімізувати негативний вплив на довкілля.

На сільських територіях КСВ відіграє особливу роль, оскільки сприяє покращенню умов життя та створенню додаткових можливостей для місцевих жителів. Компанії підтримують фермерські господарства, впроваджують програми розвитку агротуризму, допомагають з логістикою і збутом продукції. Крім того, бізнес може сприяти розвитку кооперативних рухів, що дозволяє об'єднувати ресурси малих виробників та підвищувати їхню конкурентоспроможність.

Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу стає важливим інструментом сталого розвитку громад, сприяючи соціальному благополуччю, економічному зростанню та екологічній безпеці.

Висновки

Бізнес відіграє ключову роль у формуванні економічної стійкості територіальних громад, сприяючи створенню робочих місць, залученню інвестицій та інноваційному розвитку. Синергія бізнесу, влади та суспільства є основою для сталого економічного зростання та соціальної стабільності. Розвиток стратегій підтримки бізнесу на місцевому рівні дозволить громадам бути більш стійкими до зовнішніх викликів та забезпечить їх довгостроковий розвиток.

У 2025 році на ринку праці спостерігається дисбаланс попиту та пропозиції, зокрема у сільському господарстві та фінансовій сфері. Для покращення ситуації потрібно розвивати малий бізнес, навчати нових навичок, підтримувати сільські території та залучати інвестиції.

Динаміка капіталовкладень у 2021-2023 рр. свідчить про загальне скорочення фінансування провідних галузей, внаслідок чого уповільнено модернізацію, погіршено конкурентоспроможність та зменшено кількість робочих місць. Особливо тривожним є зниження капіталовкладень в аграрний сектор, що може призвести до падіння врожайності, зростання собівартості продукції та втрати продовольчої безпеки. У такій ситуації необхідними є ефективні державні програми підтримки, залучення інвесторів і створення сприятливих умов для розвитку бізнесу з метою стабілізації й активізації інвестиційної діяльності в пріоритетних галузях економіки.

Скорочення обсягів будівництва на 35,7%, особливо житлового, транспортного та інженерного, свідчить про уповільнення економічного зростання та послаблення

інфраструктури. Останнє негативно впливає на якість життя громадян, рівень зайнятості та інвестиційну привабливість, особливо аграрних регіонів. Необхідно активізувати державно-приватне партнерство, інвестування в інфраструктуру та цифровізацію економіки.

Зменшення забруднення на 45,4% загалом говорить про зниження шкідливого впливу та впливу на довкілля завдяки модернізації виробництва та цифровізації. Однак зростання відходів у сфері торгівлі та комунальному секторі потребує більш ефективного управління відходами та циркулярної економіки. Важливу роль у процесі відіграє корпоративна соціальна відповідальність, яка підтримує місцеві ініціативи, агротуризм та сталий розвиток сільських громад.

Список використаних джерел

1. Бурик М.М., Попов О.В. Забезпечення економічної безпеки територіальних громад в умовах бойових дій на території України. *Економіка і регіон*. 2023. № 4 (91). с. 243-248
2. Державна служба зайнятості. URL: <https://dcz.gov.ua/>
3. Державна служба статистики. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
4. Економічні основи життєдіяльності територіальних громад у регіональному
5. розвитку: механізми формування та функціонування : монографія / Т. А. Сахно; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : видавець Пономаренко Р.В., 2023. 250 с.
6. Полякова О. Ю., Хаустова В. Є., Леванда О. М. Аналіз проблем і тенденцій розвитку сільських територій України. *БІЗНЕСІНФОРМ*. '2020. № 4 с. 229-250
7. Пронько Л.М., Затайдух К.Ю., Чорний Я.І. Економічний розвиток територіальних громад: сутність, особливості та стратегічні перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3428/3356/>
8. Слободяник А.М., Павловський С.А., Серий А.А., Гармаш О.С., Коваль В.М.
9. Забезпечення та розвиток економічної спроможності територіальних громад в Україні у період цифровізації економіки. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 7. с. 142-154.
10. Томашук І.В. Аналіз та статистика ресурсного потенціалу сільських територій аграрного сектору України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Випуск 5 (10). с. 142-148.
11. Томашук І., Томашук І. Стратегічні основи інноваційного розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-81>
12. Федюк В. Сприятливий бізнес-клімат – ключовий чинник збереження бізнесу у громаді та залучення нових інвесторів. *Громадський простір*. 2024. URL: <https://www.prostir.ua/?library=spryvatlyvyj-biznes-klimat-klyuchovyj-chnnyk-zberezhennya-biznesu-u-hromadi-ta-zaluchennya-novyh-investoriv>